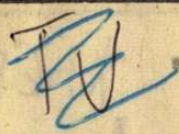

Egy év hangjátékai

EGYETLEN ESZTENDŐ talán nem elegendő arra, hogy egy műfaj fejlődéséről átfogó képet adjunk — mégis az a kritikusokból, irodalomtörténészekből és írókból álló zsűri, amely minden év végén az elmúlt időszak hangjátéktermését végighallgatja és értékeli, arra kényszerül, hogy megállapításokat tegyen az elmúlt tizenkét hónap terméséről. A Kritikusok Díjának bíráló bizottsága ez idén is örömmel nyugtázta, milyen örvendetes mértékben megszorodtak a rádiójáték formái: a „hagyományos” hangjáték mellett most már esztendők óta ott szerepelnek a kor igényének és a hallgatási szokásoknak jobban megfelelő kishangjátékok, s az elmúlt időben a rádió dramaturgiájának gondozásába kerültek a dokumentumjátékok, feature-ek is. Hogy mennyire jó kézben vannak itt, azt mi sem mutatja jobban, mint az, hogy az elmúlt esztendőben először „hozunk el” Prix Italiát, és éppen a dokumentumkategóriában. Minden itt felsorolt formában születnek sztereofónikus változatok — ma már a hangjátékok több mint egynegyedét sztereóban veszik fel — és egészen önálló, szinte műfajba sorolhatatlan sztereofónikus kísérletekkel is találkozunk évről évre. Ennyit a formai sokféleségről.

Ami a művészi minőséget illeti — nos, eléggé köztudomású, hogy az utóbbi időben meglehetősen szűkében vagyunk igényes színvonalú irodalmi alkotásoknak. Jól tudja ezt mindenki, aki valamely művészi műhelyben — könyvkiadóban, lapszerkesztőségben, televíziónál stb. — működik. A művészi termésnek ez az apálya a rádióban is érezteti hatását: az elmúlt év nem hozott fellendülést az előbbihez viszonyítva, még kevésbé az azt megelőzőhöz. Ennek van a dramaturgia munkáját tekintve egy speciális oka is: az elmúlt évben két pályázatot is kiírtak, s ezeknek anyaga még nem realizálódott. Természetesnek vehető, hogy az alkotó energiák jó részét éppen ezek a pályázatok kötötték le. Mindazonáltal elmondható, hogy az irodalmi termésnek és főleg a drámatérmsnek ez az apályjelensége a rádióban érezteti legkevésbé hatását.

A HANGJÁTÉK-KATEGÓRIÁBAN például több mint egy tucat eredeti új magyar alkotást sugároztak ez idén, s közülük

három kiemelkedő színvonalú. Mándy Iván: *Ha köztünk vagy Holman Ehre* című groteszkje ezúttal az abszurd szférában, két szellemalkalú lett hajdani budapesti „szemüvegén” keresztül mutatja be fővárosunk sajátos „mándys” kis világát, s tegyük mindjárt hozzá: Varga Géza rendezése kifűnő egységbe is foglalta az író kicsit mozaikokra hulló munkáját. Karinthy Ferenc *Korallzátonyát* már nyomtatásból is ismertük. Az író ausztráliai utazásának élményét rögzíti sajátos technikával (a távolba szakadt ismerősök magnószalagon üzennek egy itthon maradt barátának), s játékában nemcsak egy utazás egzotikumát tudja felvillantani, de a hontalanság és a hazakeresés színeit is, és ezáltal írása elveszti extrémítását, egyszerűben közüggé válik. Legfeljebb hangnemenek túlzott könnyedsége és hajlandósága a privatzalásra lehetne vita tárgya. Az írói kategóriában a Kritikusok Díját végül is Vészi Endre *Kacsasült délelőtt tizkor* című hangjátéka nyerte el: mind témaválasztásában, mind művészi feldolgozásban (rádiószerzésben) ez bizonyult a legegységesebbnek. Egy tavalyi drámájában Vészi olyan munkássorsot villantott föl, amely napjainkban nagyon is létező, habár nem tipikus. Elcsúszt és tulajdonképpen örökké kismizmizett hőse nem tud kiemelkedni az alsorsori világból, és nem tudja magát túltenni azon a kényszerképzetben, hogy a hierarchia, amely őt a házmesterlakásba csukta, még ma is létezik. Ez idei darabja ennek mintegy ellenpólusa: egy munkából lett vezető mutat be, akit ez a gyors státusz-és pozícióváltottság önteltté és elbizakodottá tett; elidegenítette őt osztályos társaitól. A testileg és lelkiileg elhízott káder típusát mindnyájan jól ismerjük, de e morálisan félrecúszott társadalmi képlet természetrajzát senki olyan pontosan fel nem villantotta, mint most Vészi Endre.

A KISHANGJÁTÉKOK kategóriájában Kopányi György *Mindenki tűzoltó* című művét értékelték a zsűri legmagasabbra, mivel hőseiben (akit az ugyancsak díjazott Oze Lajos alakít kiütően) be tudja mutatni egy korlátolt és szemellenzős, a szubordinációt és a vakfegyelmet fétisként tisztelő társadalmi típus közveszélyességét. Kopányi díjazásánál látba esett, hogy szinte minden évben sugározzák egy-egy

igen figyelemreméltó hangjátékát. Ebben a kategóriában is „indult” Mándy Iván: *Tárgyakja*, nemcsak a napjainkban eluralkodó tárgyalkultuszt és gyűjtési mániát támadja, de bemutatja azt is, hogy milyen valóságos érzelmű — drámai — háttérre lehet egy-egy dolognak, amelyet megörzünk, vagy hosszú idő után kezünkbe kerül. Egyik legkitűnőbb rádiószerzőnk, Gyárfás Miklós kishangjátéka (*Egy úr Khalkhisz felé*) általános gondolati értékén kívül manák is szóló politikai, történelfilozófiai mondanóival tűnt ki. Török Tamás kitűnő rendezése kapcsán esett szó Eörsi István *Családi kör* című ironikus játékáról.

A dokumentumjátékok között Grósz András *Emléke a két szőlőmra* című alkotása és Maráz László *Megbékélés* című montázs kapott megosztott díjat. E sorok írójához az utóbbi alkotás áll közelebb (annak idején e hátsabokon részletesen írtunk róla), mert a Bács megyei többnemzetiségű falu társadalmi viszonyai „összebékélésének” bemutatásával, ha nem is egy tipikus jelenséget, de egy olyan modellt tudott felmutatni, amely követendő lehet a jövőre nézve. Wisinger István *Bogárháborúja* egy megtörtént esetről — a legnagyobb óbudai lakóhársor egy féregirtásügyletből — kiindulva mutatja be szatirikus éllel a bürokrácia egy jellegzetes területét. A sztereofónikus kísérletekre szerveződött alkotó csoport, amelynek Hámor János, Marsall László és Varga Károly a tagjai, gondolati tézisnek hangi megjelenítésére vállalkoztak, néhány esetben sikerrel: a *Tizedmásodpercek* című montázsban, amely egzaktt közlésanyag és költészet auditív eszközökkel feldúsított elegyből áll, elérték azt, amire törekedtek, s ez ugyancsak említésre méltó esemény az év hangjátéktermésében.

A SZÍNÉSZI MUNKÁT végigtekintve, azt a megállapítást tette a zsűri, hogy ezúttal a férfiszínészek munkája jobb eredményt hozott, mint a „női szakasz”. A szavazatok abszolút többségét Latinovits Zoltán kapta. *Mocsár Gábor* Riasztólövés című, egyébként nem kiemelkedő munkájában nyújtott alakításáért, éppen mert egy halványabban megrajzolt figurának erőteljes társadalmi profilt tudott adni. A női alakítás díját Ruttkai Éva nyerte.

Lukácsy András